

Sociální politika

Sylabus předmětu

Identifikace

Denní bakalářské studium oboru sociální politika a sociální práce.

Rozsah a zařazení předmětu: jarní semestr

Zakončení : zkouška (splnění průběžných úkolů – testy + závěrečná písemná a ústní zkouška)

Vyučující : prof. PhDr. Tomáš Sirovátka, CSc., Mgr. Markéta Horáková, Mgr. Ondřej Hora, Mgr. Blanka Plasová

Cíle předmětu

1. Vybavit studenty základními poznatky o cílech, funkcích, principech, nástrojích a účincích sociální politiky, o její sociální a ekonomické podmíněnosti, a o aktuálních problémech i řešeních přijímaných v České republice a v zahraničí.
2. Vést přitom studenty k pochopení procesů formování sociální politiky, k pochopení role různých subjektů v procesu její tvorby, k porozumění jejím všestranným účinkům, a k osvojení si principů analýzy sociálních politik.
3. Vytvořit předpoklady k nalézání sociálně i ekonomicky vhodných řešení sociálních problémů.

Struktura témat

I. Sociální politika a společnost

1. Sociální procesy a sociální politika, vznik sociálního státu a jeho funkce

Sociální politika jako praktická sociální „volba“ a jako vědecká disciplína.

Sociální problémy, veřejná a sociální politika.

Vznik institucí sociální politiky v moderní společnosti: teorie modernizace, vývoj občanství, teorie sociálního konfliktu, funkcionální teorie, role byrokracie. Základní funkce sociální politiky.

2. Principy sociální politiky, cíle sociální politiky

Různá hodnotová východiska a různá ideologická pojetí. Solidarita, sociální spravedlnost, sociální práva. Životní šance a nerovnosti. Cíle sociální politiky. Vztah ekonomiky a sociální politiky.

3. Sociální stát a režimy sociálního státu

Základní etapy vývoje sociální politiky. Institucionální a reziduální pojetí, rozdílné režimy sociálního státu: liberální, korporativní a sociálně-demokratický typ. Krize sociálního státu a hlavní příčiny tzv. krize sociálního státu.

II. Formování sociální politiky a její účinky

4. Sociální politika jako sociálně-politický proces

Sociální politika jako proces společenské volby, implementace rozhodnutí. Způsoby řešení konfliktů mezi aktéry. Jednotlivá stadia procesu utváření sociální politiky. Subjekty sociální politiky a jejich role v různých stadiích procesu tvorby sociální politiky.

Typy politik, základní nástroje používané v procesu tvorby sociální politiky.

Účinky sociální politiky

Sociální účinky, redistribuce, ekonomické účinky. Otázky cílenosti, pobídek, efektivnosti. Význam relevantních informací a analýzy. Úloha sociálních indikátorů: zjišťování potřeb sociální politiky, stanovení cílů, hodnocení výsledků sociální politiky.

III. Základní oblasti a nástroje sociální politiky: sociální rizika, jejich prevence a řešení: sociální zabezpečení

5. Sociální rizika, jejich prevence a řešení: sociální zabezpečení

Funkce sociálního zabezpečení, principy systému. Cíle systému a odpovídající používané nástroje. Organizace a financování. Srovnání různých režimů sociálního státu, Česká republika.

6. Sociální pomoc

Cíle sociální pomoci a používané nástroje. Organizace a financování. Sociální funkce, kritéria jejich splnění a další účinky systému. Srovnání různých režimů sociálního státu.

Pojem chudoby a její měření, kumulace handicapů a cyklus deprivace, past chudoby, formy boje proti chudobě; životní minimum - způsoby konstrukce, funkce životního minima v systému sociální politiky, formy podpory minimálních příjmů, sociální služby a jejich systém v ČR.

7. Prevence sociálních problémů: sociální pojištění

Funkce a cíle systému a odpovídající používané nástroje. Organizace a financování. Srovnání různých režimů sociálního státu, Česká republika.

Problém stárnutí v moderní společnosti, demografický vývoj, důsledky pro společnost a dopady do oblasti sociální politiky. Vývoj důchodových systémů. Důchodové systémy a způsoby jejich financování, výhody a nevýhody. Diskuse současných řešení: důchodový věk, předčasné důchody, smíšené systémy financování.

IV. Základní oblasti a nástroje sociální politiky: rozvoj lidského kapitálu a prevence sociálních problémů

8. Prevence sociálních problémů: politika zaměstnanosti a pracovního trhu

Cíle politiky zaměstnanosti a cíle politiky pracovního trhu. Způsoby organizace a hlavní prvky systému kompenzace příjmu v nezaměstnanosti. Základní nástroje aktivní politiky pracovního trhu. Dosavadní vývoj a aktuální priority politiky pracovního trhu ve světě a v ČR. Národní plán zaměstnanosti ČR. Vztah systému podpor v nezaměstnanosti, aktivních

opatření a dalších oblastí sociální politiky. Problém pobídek, investice do lidského kapitálu. Strukturální přizpůsobení pracovního trhu, vztah mezi sociální a hospodářskou politikou.

9. Sociální rozvoj a lidský kapitál: zdravotní politika

Role a cíle zdravotní politiky při podpoře zdravotního stavu populace, principy, které sleduje. Možnosti organizace zdravotních systémů, problém nákladů na zdravotní politiku a možnosti jejich regulace. Způsoby financování zdravotní péče a jejich vztah ke kvalitě a dostupnosti péče. Systémy zdravotní péče v Evropě. Aktuální problémy zdravotní péče v ČR.

Politika v oblasti vzdělání

Vzdělávací politika: její role v moderní společnosti, vztahy k sociální a hospodářské politice. Investice do lidského kapitálu a jejich návratnost. Funkce vzdělávacích soustav a cíle vzdělávací politiky. Sociální spravedlnost, sociální integrace a vzdělání. Specifické problémy vzdělávací politiky v ČR.

10. Sociální rozvoj a lidský kapitál: rodinná politika

Funkce rodiny ve společnosti a funkce rodinné politiky v systému sociální politiky. Zaměření rodinné politiky a základní nástroje rodinné politiky. Problémy moderní rodiny. Pojetí rodiny - konzervativní, liberální, sociálně-demokratické a jim odpovídající modely rodinné politiky. Komplexnost rodinné politiky a její nástroje, její funkce a účinky, explicitní a implicitní rodinná politika. Aktuální problémy v ČR.

11. Bytová politika

Význam bytové politiky. Charakteristiky - indikátory úrovně a potřeby bydlení. Bytová politika: specifika trhu s byty, modely bytové politiky, podpora bytové výstavby, sociální bydlení, jiné formy podpory bydlení, jejich sociální cílenost. Hlediska cenové tvorby a dostupnosti. Rizika selhání bytové politiky a jejich řešení.

V. Současné trendy a problémy sociální politiky v Evropě

12. Evropské normy a instituce, dokumenty

Základní etapy vývoje evropské hospodářské a sociální integrace, důsledky pro sociální politiku. Instituce a úmluvy: EHS a Evropský sociální fond, Konvence č. 102 Mezinárodní organizace práce, Římská úmluva, Evropská sociální charta, Maastrichtská smlouva. Nové akcenty Evropské unie a jejich dokumentů.

Harmonizace a integrace systémů

Důsledky pro integraci ČR do EU. Principy harmonizace systémů pracovních trhů a sociálního zabezpečení. Evropské instituce a normy významné pro regulaci sociální politiky.

Literatura k tématům:

A. Obecná část

Blok 1: Funkce a cíle sociální politiky, přístupy k nim

1 Sociální procesy a sociální politika, vznik sociálního státu a jeho základní funkce

Flora P., Heidenheimer A.J: 22-28, 37-44, Večeřa: 53-59.

2 Principy a cíle sociální politiky

Durdisová, Kotýnková, Krebs et al.: 18-30 (vyd 1997 30-48), Sirovátka 1997: 151-154 ,
Večeřa: 62-66

Sirovátka T. (ed.) 2000: 201-206.

Gass B.: Expanding the Concept of Social Justice : Implications for Social Security, in
Sociology of Social Security. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1991, pp. 16-21.

3 Sociální stát, jeho typy a jeho vývojová stadia

Flora P., Heidenheimer A.J: 383-387, Potůček 1995: 35-41, Večeřa: 70-72

Blok 2: Sociální politika jako součást veřejné politiky

4 Sociální politika jako sociálně-politický proces

Potůček 1995: 49-51, 55-57, Tomeš: 159-165

Nástroje sociální politiky

Potůček 1995: 51-54, Tomeš: 141-151

Účinky sociální politiky

Sirovátka 1997: 154-159, 166-171

Sirovátka T. (ed.) 2000: 33-51, 131-156.

Blok 3 Základní oblasti a nástroje sociální politiky: sociální rizika

5 Sociální rizika a sociální zabezpečení

Potůček 1995: 69-75, Durdisová, Kotýnková, Krebs: 126-143 (1997: 139-155)

6 Sociální pomoc

Durdisová, Kotýnková, Krebs, et. al.: 212-225 (1997: 204-216), Mareš, P.: 109 – 115, 120-
136, 149 – 152

Winkler, J. in Sirovátka T. (ed.) 2000: 105-129.

7 Sociální pojištění

Durdisová, Kotýnková, Krebs, et. al.: 144 – 161 (1997: 156-178), Brdek, M., Jírová, H.:
Sociální politika v zemích EU a ČR: 211 – 219 a 331 – 339.

Blok 4 Základní oblasti a nástroje sociální politiky: sociální rozvoj

8 Prevence sociálních problémů: politika pracovního trhu

Sirovátka, T.: Politika pracovního trhu: 82 – 104, Durdisová, Kotýnková, Krebs, et. al.: 232 –
242 (1997: 271-287).

9 Sociální rozvoj a lidský kapitál: zdravotní politika

Večeřa, M.: Sociální stát – východiska a principy, Sociologické nakladatelství, Praha 1993, str. 83 – 85, Potůček, M.: Sociální politika, SLON, Praha 1995, str. 77 – 86, Durdisová, Kotýnková, Krebs et. al.: 243 – 268 (1997: 216-234)

Sociální rozvoj a lidský kapitál: vzdělávací politika

Durdisová, Kotýnková, Krebs et. al.: 311-328 (1997: 288-321), Potůček, M.: 87-94

10 Sociální rozvoj a lidský kapitál: rodinná politika

Sirovátka, Bubnová, Wildmannová in Sirovátka T. (ed.) 2000: 53-69.

Brdek, M., Jírová, H.: Sociální politika v zemích EU a ČR: 184 – 192, 205-211,

Potůček, M.: 101 – 108

Sirovátka, T. 2004. Family Policy in the Czech Republic After 1989:

From Gendered and Enforced De-familialism to Gendered and Implicit Familialism. In:

Mareš, P.: Society, Reproduction and Contemporary Challenges. Brno: Masaryk University.

Odstraněno: policy

Odstraněno: after

Odstraněno: gendered

Odstraněno:

Odstraněno: gendered

11 Sociální rozvoj a lidský kapitál: bytová politika

Durdisová, Kotýnková, Krebs, et. al.: 285-309 (1997: 249-270)

Lux, M. et al. Bydlení - věc veřejná. Sociální aspekty bydlení v České republice a zemích

Evropské unie. Praha, SLON 2002: 73-86 a 166-177.

Blok 5 Sociální politika EU

12 Mezinárodní instituce a úmluvy, sociální politika EU

Potůček 1995: 109-115, Potůček 1999: 221-225

Durdisová, Kotýnková, Krebs, et. al.: 113-125 (1997. 109-122)

Harmonizace a integrace systémů sociálního zabezpečení

Potůček 1999: 217-227, MPSV ČR, Praha 1998. Sociální zabezpečení osob pohybujících se v rámci EU: 7-20.

4. Seznam studijních materiálů

Literatura povinná:

Potůček M.: Sociální politika. Praha, SLON 1995.

Sirovátka T. (ed.) Česká sociální politika na prahu 21. století. Efektivnost, selhávání, legitimita. Brno: Masarykova univerzita 2000. (vybrané části)

Durdisová J., Kotýnková, M., Krebs V., Poláková O., Žižková J., Vlček, M. : Sociální politika. Praha, ASPI 2002, případně příslušné části možno studovat rovněž podle Durdisová, Krebs a kol. Sociální politika, Codex 1997. (čísla stran uvedena v závorce u jednotlivých témat).

Esping-Andersen, G.: The Three Worlds of Welfare Capitalism 1990. Princeton: P. Univ.Press, s. 9-38. In Sociologický časopis, 1991, č. 5. (s. 545-567).

Lux, M. et al. Bydlení - věc veřejná. Sociální aspekty bydlení v České republice a zemích Evropské unie. Praha, SLON 2002, s. 73-86, 166-177.

Sirovátka T. (ed.) Sociální zabezpečení. Brno, Masarykova univerzita 1997 (vybrané části)

Potůček M. Křížovanky české sociální reformy. Praha, SLON 1999 (vybrané části)

Tomeš I.: Sociální politika. Teorie a mezinárodní zkušenost. Praha, Socioklub 1996 (vybrané části)

Večeřa M. : Sociální stát. Východiska a přístupy. Praha, SLON 1993. (vybrané části)

Brdek M., Jírová H.: Sociální politika v zemích EU a ČR. Praha, Codex 1998. (vybrané části)

Flora P., Heidenheimer A.J: The Development of Welfare States in Europe and America .New Brunswick, Transaction Publishers 1990, s. 22-28, 37-48, 383-387.

Gass B.: Expanding the Concept of Social Justice : Implications for Social Security, in Sociology of Social Security. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1991, pp. 16-21.

Sirovátka T. Politika pracovního trhu, Masarykova univerzita 1995. (vybrané části)

Mareš P. Sociologie nerovnosti a chudoby, Praha: SLON 1999. (vybrané části)

MPSV ČR : Sociální zabezpečení osob pohybujících se v rámci EU. Praha 1998: 7-20.

Sirovátka, T. 2004. Family Policy in the Czech Republic After 1989: From Gendered and Enforced De-familialism to Gendered and Implicit Familialism. In: Mareš, P.: Society, Reproduction and Contemporary Challenges. Brno: Masaryk University.

Odstraněno: policy

Odstraněno: after

Odstraněno: gendered

Odstraněno:

Odstraněno: gendered

Doporučená literatura:

časopisy: Práce a sociální politika, Sociální práce (dva poslední ročníky), Hospodářské noviny a Ekonom (aktuální stati).

Bezděk, V.: Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (současný stav a potřeba reform), ČNB, 2000 (v knihovně ESF MU a ve formátu pdf na internetových stránkách www.cnb.cz – publikace), str. 11 – 18 a 30 – 62.

Ostatní doporučená literatura:

Brdek, M. a kol. Trendy v evropské sociální politice. Praha: ASPI 2002.

Matějková, B., Palonciová, J. Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice. Brno: Masarykova univerzita 2005.

Problémy sociální politiky na přelomu tisíciletí, VŠE, Praha 2000: 91 – 99

